

Наталія Дворніцька

*ORCID 0000-0002-4825-4574,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри слов'янської філології
та загального мовознавства,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

АНАЛІЗ СЕМАНТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІЛОСОФСЬКИХ КОНЦЕПТІВ В АСПЕКТІ НАУКОВОГО ДОРОБКУ ІВАНА ОГІЄНКА

У статті розглядається у порівняльно-історичному аспекті проблема семантичної трансформації деяких філософських концептів, що є активними елементами сакральних текстів. Автор статті презентує означену проблему як одну з найголовніших в аспекті наукового доробку знаного лінгвіста та перекладача Біблії І. Огієнка. В якості ілюстративного матеріалу в дослідженні використані тексти Святого Письма у перекладі видатного українського науковця.

Ключові слова: семантична трансформація, концепти, когнітивна лінгвістика, сакральні тексти, критерії етимологічного аналізу, порівняльно-історичний аспект дослідження.

Постановка проблеми. За довгу історію мовознавства лінгвісти виробили солідний теоретико-експериментальний апарат, який дозволяє глибоко та різномічно описати значення й внутрішню будову як мовної системи, так і кожної мовної одиниці. На сучасному етапі розвитку мовознавчої науки прийнято виділення трьох наукових лінгвістичних парадигм, а саме: порівняльно-історичної, системно-структурної та антропоцентричної. При цьому еволюція мовознавства переконливо свідчить, що в лінгвістиці (і взагалі в гуманітарних науках) парадигми не замінюють одна одну, але перекриваються і синхронно співіснують.

Антропоцентрична парадигма визнається головним принципом сучасної лінгвістики. Людина, мовна особистість стає центром лінгвістичних досліджень, а мова визнається найважливішою характеристикою людини.

Кінець ХХ ст. демонструє формування та закріплення в антропоцентричній парадигмі наукових праць у когнітивному аспекті, в межах якого досліджуються питання природи і сутності людської мови, її відношення до дійсності, суспільства, свідомості, сприйняття світу та процесів його пізнання й створення уявлення про нього.

Цей підхід знаменує собою формування науки когнітивістики, в сфері якої дослідження таких науковців, як: Дж. Міллер, Дж. Бруннер, Дж. Лакофф, Т. Томпсон, Р. Лангакер, М. Джонсон, Л. Таямі, Ч. Філмор, У. Четор, Дж. Хейман, Ф. Унгерер, Х. Шмідт, Б. Хайне, Р. Шенк, Дж. Скорупські, Ч. Тревіс, Е. Крейг та ін. Великий внесок у розвиток когнітивістики зробив Н. Хомський, відомий американський лінгвіст, що приділяв велику увагу так званим когнітивним станам людського розуму, зокрема, станам знання, розуміння, інтерпретацій, вірувань.

В рамках когнітивістики особлива увага приділяється процесу побудови ментальних моделей світу, що дає можливість науковцям констатувати значні

трансформації в процесі формування картин світу, ціннісних орієнтирів тощо. У сфері когнітивного підходу проблема створення та еволюції ментальних моделей досліджується через висвітлення окремих лінгвофілософських питань. Зокрема проблема семантичної, ментальної трансформації, сприйняття, інтерпретації концептів є надзвичайно актуальною.

У процесі дослідження означеної проблеми велику роль відіграє цілий спектр наук. Серед них: лінгвістична семантика, психолінгвістика, культурологія, яка дозволила встановити роль культури у виникненні та функціонуванні концептів. Особливу роль у цьому процесі відіграють порівняльно-історичне мовознавство та етимологія, в межах якої можливий різноаспектний аналіз сакральних текстів.

На доцільності етимологічних екскурсів в процесі дослідження сакральних текстів, зокрема явища семантичних трансформацій наголошували такі видатні історики мови, як: Й. Добровський, Ф. Міклошич, Е. Бенвеніст, А. Жюре, П. Шантрен, О. Потебня, І. Бодуен-де-Куртене, Х. Педерсен, П. Пірсон, Г. Ільїнський, В. Поржезінський, О. Томсон, С. Микуцький, М. Фасмер, Є. Будде, В. Гергієв, К. Бругман, Ф. Гелтергоф, М. Фрейденберг та інші талановиті дослідники. Американський дослідник слов'янських мов Х. Бірнбаум відзначав колосальне значення етимологічних досліджень у відновленні ментальної картини не тільки окремих націй та народів, але й людства в цілому.

Загальновідомо, що Іван Іванович Огієнко (митрополит Іларіон), видатний учений, державний і церковний діяч, вважав своїм найвагомим внеском у наукову скарбницю переклад Біблії. Науковець підкреслював необхідність такого перекладу Біблії, що був би зроблений сучасною літературною всеукраїнською мовою. Приступаючи до цієї надзвичайно складної роботи, які він віддав 45 років життя, І. Огієнко поставив перед собою найважливіші завдання, серед яких головним було найточніше передати зміст оригіналу, дбаючи передусім про змістову точність цілого ряду багатозначних слів. Цілком зрозуміло, що такий підхід до перекладу вимагав урахування процесів семантичної трансформації, зміни смислової наповненості лексем в процесі історичного розвитку мови та суспільства.

Наукові розвідки І. Огієнка були продовжені та поглиблені в роботах його послідовників. Вагомим науковим внеском стали роботи А. Ляховської, А. Маврушевич, С. Мартиненка, В. Ляховського, В. Качкана, С. Болтвіця, С. Караванського, П. Одарченко, Ю. Мовчан, А. Вовк, В. Чапленко та інші науковці.

У сфері історії мови наукова спадщина І. Огієнка активно досліджувалась в роботах представників української діаспори, зокрема І. Зілинського, Р. Смаль-Стоцького, О. Горбача, Я. Рудницького, О. Колеси, З. Кузели, В. Розова, В. Коптілова, С. Рабій-Карпінської, Яра Славутича, Ю. Шевельова та ін.

Колосальний матеріал для розвитку порівняльно-історичного мовознавства і, відповідно, розвитку етимології, практики етимологічного аналізу, про необхідність якого при дослідженні історії лексики неодноразово наголошував І. Огієнко, дали діалектологічні студії. Вагомий внесок у цю справу здійснив Я. Рудницький, опублікувавши перший етимологічний словник української мови.

На сучасному етапі розвитку мовознавства надзвичайно актуальними є дослідження семантичної трансформації лексем у порівняльно-історичному аспекті. Причому особливу зацікавленість викликає дослідження означеної проблеми на основі сакральних текстів, із застосуванням елементів етимологічного аналізу.

Означена тенденція цілком обгрунтована, адже саме історичний аспект лінгвістичних досліджень дозволяє не тільки фіксувати та описувати мовні явища, але й пояснювати їх, паралельно висвітлюючи проблеми, пов'язані з особливостями еволюції мови, мислення, свідомості.

Окреслені проблеми є одними з найважливіших у сфері когнітивної лінгвістики, в аспекті якої мислення трактується як процес оброблення ментальних репрезентацій, зокрема, через створення так званих «концептів», що закріплюються в свідомості носіїв мови. Концепт інтерпретується як загальноприйняте поняття на певному фоновому рівні, тобто у певному ментальному середовищі, сфері, контексті.

У зв'язку з цим видається цікавим висвітлення та різноаспектний аналіз явища семантичної трансформації деяких найбільш активних лексем в сакральних текстах як концептів, що функціонують на різних фонових рівнях, зокрема релігійних, філософських.

Серед сучасних наукових розвідок, де об'єктом дослідження обрано лінгвокультурні концепти, виступають роботи Е. Свитцера, Б. Хайне, А. Ассмана, М. Алефіренка, О. Близнюка, І. Голубовської, О. Задорожньої, В. Карасика, В. Кононенка, П. Мацькова, А. Пікалової, О. Селіванової та інших дослідників. Систематизації та аналізу концептів і науковому аналізу української фразеології присвятили праці І. Вудвуд, М. Демський, Л. Запорожець, А. Коваль, В. Кононенко, О. Куцик, Т. Мороз, Л. Ткач, Л. Шевченко, Н. Швидка, О. Решетняк, С. Голик та інші науковці. Серед останніх досліджень, де різноаспектний аналіз концептів проходить із застосуванням етимологічного аналізу, роботи В. Прохорова, А. Михаленка, М. Колесніченка, В. Семененка, Н. Дворніцької та інших дослідників.

Лінгвістика сьогодення досліджує мову з точки зору її участі у когнітивній діяльності людини. Саме тому звернення до історичного розвитку лексично втілених концептів надає актуальності подібним дослідженням. Сучасні дослідники, зокрема німецькі культурологи Я. Ассман і А. Ассман, наголошують на необхідності збереження базових гуманістичних цінностей, що, власне, і є метою історичних мовних розвідок.

Серед найбільш актуальних, нерозв'язаних задач в аспекті зазначеної проблеми є аналіз процесів трансформації концептів саме в сакральних текстах на основі різноаспектного, з урахуванням основних критеріїв, етимологічного аналізу з подальшим пошуком первинного значення лексеми, що, відповідно, й запобігатиме «розмиттю меж базових гуманістичних цінностей, що загрожує втратою сучасною людиною здатності до збереження, шанування, ревіталізації досвідів своєї спадщини та трансляції своєї ідентичності» [7, с. 101].

Очевидно, що дослідження концептів як умовних одиниць ментальних моделей, як сегментів мовних картини світу буде значно глибшим на підґрунті порівняльної інтерпретації в різних історичних дискурсах.

Мета дослідження – проаналізувати, застосувавши елементи етимологічного аналізу, явище семантичної трансформації та ментальної інтерпретації деяких концептів на підґрунті сучасного та біблійного дискурсів; зробити спробу віднайти (на основі аналізу текстуальних даних) первинне значення лексем, концептів, що виступають носіями ментальної спадщини людства і, зокрема певними сегментами українськомовної картини світу.

Виклад основного матеріалу. Надзвичайно активним та актуальним в сучасному українському дискурсі є концепт *мир*. Словники [3, 4, 9–13, 15] демонструють активне функціонування лексеми в різних мовах: укр. *мир* «спокій, згода»; д.-рус., ст.-сл. *миръ*, «εἰρήνη, κόσμος», болг. *мир(ъ)* «мир, спокій»; сербохорв. *mir* «мир, спокій»; словен. *mír*; чеськ. *mír* «мир, спокій, згода»; польськ. *mir* «мир, спокій, згода»; в.-луж., н.-луж. *měr* «мир, спокій, згода»; споріднено з д.-лит. *mieras* «мир, спокій, злагода»; лтс. *miërs* «мир, спокій»; алб. *mirë* «хороший»; д.-інд. *mitrás* «друг, милій».

Як свідчать дані словників, аналізована лексема сприймається в більшості сучасних мов в значенні «спокій, згода, злагода»; стан, що виникає внаслідок певної домовленості між людьми, членами суспільства. Іншими словами, означений концепт сприймається в межах сучасної картини світу, зокрема, слов'янської, української, в значенні явища, яке цілком можливо досягнути в процесі цілеспрямованої роботи соціуму.

Порівняльно-історичне дослідження сучасного сприйняття означеної лексеми та семантичного функціонування у біблійному контексті дозволяє спостерігати та констатувати дещо відмінну інтерпретацію семантики концепту.

Тексти Святого Письма свідчать, що *мир* (спокій, благодать, милосердя, гармонія) це не те, що створюють, про що домовляються люди, не те, що породжується грішним світом, а те, що залишено людям, надається самим Творцем. Читаємо в Євангелії від Іоанна: «Зоставляю вам *мир*, *мир* Свій вам даю! Я даю вам не так, як дає світ. Серце ваше нехай не тривожиться, ані не лякається!» [14:26–27].

Згідно Святого Письма, людина втратила дарований як Благодать *мир* і, щоб повернутися до богоданого миру після гріхопадіння, потрібно знову пройти через розділення, відділення від ненависті і постійної ворожнечі, що має на меті очищення. Читаємо в Євангелії від Матвія: «Коли ж прийде Син Людський у славі Своїй, і всі Ангели з Ним, тоді Він засаде на престолі слави Своєї. І перед Ним усі народи зберуться, і Він відділить одного від одного їх, як відділяє вівчар овець від козлів. І поставить Він вівці праворуч Себе, а козлята ліворуч. Тоді скаже Цар тим, хто праворуч Його: Прийдіть, благословенні Мого Отця, посядьте Царство і *мир*, уготовані вам від закладин світу (...) і скаже Цар до тих, хто буде ліворуч від Нього: Геть від Мене, ви, прокляті, геть у вогонь вічний, що приготований дияволу та його ангелам» [25:31].

Саме тому (як це не дивно звучить для вуха християнина, налаштованого на *милість* та *милосердя*) Спаситель говорить про те, що для відновлення втраченого Праведного (справжнього) *миру*, необхідно спочатку поділити людей, що ворогують між собою (потрапивши в тенета неправедного слова і бажання мирської слави), незважаючи на зв'язки крові та спільноти. Читаємо в Євангелії від Матвія: «Не думайте, що Я прийшов, щоб принести *мир* на землю. Не *мир* Я прийшов принести, а *меч*. Я прийшов, аби підняти сина проти батька, дочку проти матері, а невістку проти свекрухи» [10:34–39]. Цей вислів означає, що Ісус прийшов не для принесення буквального *миру*, а для того, щоб здійснити розділення (що символізує *меч*) та випробування, що приведе, нарешті, до справжнього *миру*, який відпочатково був наданий людям.

Етимологічний аналіз лексеми *мир* проводимо з урахуванням словотворчого та фонетичного критеріїв. Словотворчий аналіз ґрунтуємо на тому, що в етимологічних дослідженнях серед протокоренів світових мов визначається протоіндоевропейський корінь **meth-* /*metx*/ «серцевина, серце, духовне відчуття», перша частина якого **me(i-)* містить значення вищого зв'язку. В давньогрецькій лексемі *μεθίσκον* /*мету-скон*/ «духовно насичує» корінь **meth-* явно присутній і демонструє процес духовного насичення серця, душі людини.

Ряд етимологічних досліджень констатує, що лексема *мир* саме походить від кореня **mei-* (в якому, як свідчить фонетичний аналіз, відбулася монофтонгізація дифтонга **ei > i*) «зв'язувати в єдине ціле, змішувати» та суфікса **-p*, Кінцевий приголосний *-p* (**pъ*) [трансформований з прадавнього твірного елемента (кореня) суфікс, що в результаті спрощення і демотивації основ злився в єдине ціле з основою] мав (за даними історичної дериватології) прадавнє

значення «різати, розділяти, дозволяти, закріплювати», що яскраво ілюструє сентенцію про розділ світу для встановлення праведного миру.

Продовжуючи словотворчі розвідки, зазначимо, що праїндоевропейській кореневий елемент **mei-* є висхідним до більш простого першокореня **me-/mъ*, який етимологи пов'язують з першообразами «міряти», «міра», «точка відліку, початок творіння». Можливо, навіть «встановлення всезагальноючої міри».

Похідними від кореня **me-* в словниках [9–11, 15] визнаються такі слова, як укр. *межа*; грецьк. *μέρος* /мерос/ «доля, спадок, гідність», *μέτρομα* /мейромэ/ «отримувати свою долю»; англ. *measure* /межэр/ «вимірювати»; лат. *medius* /медіус/ «середній, що означає середину» тощо.

Пов'язуючи протокорінь **me-/mъ-*, з першообразами «міряти», «міра», «точка відліку, початок творіння», підтверджуємо етимологічну версію духовного, вищого походження *миру*, а не домовленість між грішними земними людьми. Вище, споконвічне походження *миру* підтверджує морфемна спорідненість з лексемою *милисть*, що походить шляхом приєднання до вищезначеного кореня **mei-* праїндоевропейської кореневої морфеми **loi/*lei* (з первинним значенням «литися зверху, зливатися в єдине ціле») [що, відповідно, теж пройшла шлях монофтонгізації дифтонга, перетворившись в дериваційний формант, а потім в процесі спрощення та демотивації стала частиною кореня *mil-* (**mei-* > *mi-* + **loi/*lei* > –*l* = *mil-*)] [2].

Зауважимо, що об'єднаний прако́рінь (за даними словників) функціонує в таких словах, як старолит. *mildingai* /милдингай/ «дружньо»; англ. *mill* /майлд/ «м'який»; трансформований корінь **loi/*lei* функціонує в давньогр. *ἐλαία* /элайя/ «оливкове дерево». Саме від нього створене давньогрецька лексема *ἔλεος* /элеос/ «милосердя» [2].

Отже, підсумовуючи результати багатоаспектного етимологічного аналізу зазначимо, що справжній *мир* (за сакральними текстами) передбачає не просто тише, спокійне існування, в якому вирують заховані пристрасті, ненависть, ворожнеча, а справедливе істинне відділення «овець від козлів», після чого може засяяти «мир, правда і любов», і людина, наблизившись до Благодаті, зможе щиро любити всіх.

У цьому контексті видається важливим аналіз функціонування концепту *любов*. Цікаво зазначити принагідно, що ця лексема, надзвичайно активна в текстах різних жанрів, вступає (саме в українській мові) в синонімічні відношення з лексемою *коханья*.

Лексема *коханья* походить від праслов. **koxati* (*se*), від якого (в свою чергу): білор. *кохаць* «цілувати, обіймати», польськ. *kochać* «любити», чеськ. *kochati* «любити, пестити», чеськ. *kochat se* «любуватися», словацьк. *kochat' sa* «любуватися» [3, 4, 9–12, 14].

Праслов. лексема **koxati* (основа якої є твірною для представлених вище слів) являє собою трансформований дериват **kos(a)ti*. В історичній дериватології проводиться паралель: **koxati* – **kosnōti* «провести (рукою), торкнутися, пестити».

Принципову відмінність від лексеми *коханья* в семантичному аспекті демонструє лексема *любов*.

Любов – дериват (як свідчать етимологічні дослідження) від прадавнього дериваційного елемента (кореня в діахронному аспекті, що функціонує в санскрит. *lubhyati*, англ. лексеми *love*, нім. *Liebe*, латин. *Lubet*) – **leubh-* «алкати», «прославляти душею» [11, 15].

Отже, етимологічний словотворчий аналіз дозволяє констатувати, що синонімічні в синхронному аспекті лексеми *коханья* і *любов*, на діахронному

рівні демонструють значні відмінності. Якщо лексема *кохання* перш за все має значення (в східнослов'янських мовах) чуттєвих, тілесних стосунків, то *любов* має величезну градацію семантичних відтінків: від тілесної пристрасті – до вищої жертви. Саме це значення концепту *любов* – значення вищої духовності, жертвованості – зазначається в Святому Письмі.

Читаємо в Євангелії від Іоанна: «Нову заповідь Я вам даю: Любіть один *одного!* Як Я вас полюбив, так любіть один *одного й ви!* По тому пізнають усі, що ви учні Мої, як будете мати любов між собою» [13:34–35].

Любов, судячи з текстів Святого Письма, не ґрунтується на насолоді, задоволенні, чуттєвих потребах. Вона не виникає там, де до вас добре ставляться, де вам вигідно, приємно перебувати. *Любов* вище за всі розрахунки, за всі корисливі розмірковування. Читаємо в Євангелії від Луки: «Якщо ви любите тих, хто любить вас, яка вам за це винагорода? Адже й грішники люблять тих, хто їх любить» [6:32].

Святе письмо свідчить, що *Любов* – це єдина справжня сила. Найскладніше, пройшовши розділення *мечем*, не втратити *любові* навіть до ворогів своїх. Саме про це читаємо Євангелії від Матвія: «А Я кажу вам: любіть ворогів ваших, благословляйте тих, хто проклинає вас, робіть добро тим, хто ненавидить вас, і моліться за тих, хто кривдить вас і переслідує (...)» [5:44].

Сучасній людині іноді важко зрозуміти поняття високої *любові*, що пов'язана з душевним єднанням, розумінням, милосердям і здатністю на самопожертву.

Але тільки такий шлях (як зазначають тексти Святого письма) є шляхом до душевного спасіння та справжнього *миру*. Читаємо в Другому посланні Іоанна: «Хай буде з вами благодать, милість, *мир* від Бога Отця і від Господа Ісуса Христа, Сина Отчого, в істині і *любові*» [1:3]. Сакральні тексти стверджують, що саме *любов* – основа всього, а *мир*, справжній, міцний, що йде від Творця – ознака *любові*.

Висновки. Дослідження феномену трансформації, змін у сприйнятті ментальних інтерпретацій концептів дозволив науковцям презентувати останні як своєрідний генетичний код у певному ментальному середовищі, ментальній моделі, на її певному фоновому рівні. Це надає можливість ближче підійти до глобальної проблеми становлення та трансформації свідомості, світосприйняття народів, націй і навіть людства в цілому.

Розглядаючи концепт як умовну одиницю ментальної моделі світу, дослідники наголошують на потребі концептуально-семіотичного осмислення домінуючих універсальних концептів як сегментів, зокрема, українськомовної картини світу, здійснюваного на підґрунті порівняльної інтерпретації в різних дискурсах.

Очевидно, що подібні дослідження не тільки сприятимуть підвищенню рівня стилістичної коректності вживання певних концептуальних лексем, але й активізують процес збереження та ревіталізації базових гуманістичних цінностей людства, що, власне, і є метою історичних мовних досліджень.

Перспективи та важливість подібних історичних розвідок очевидні, якщо суспільство зацікавлено у збереженні понять гуманізму та норм моралі.

Список використаних джерел і літератури:

1. Голик С. Етимологічний шар концепту OLD AGE. *Сучасні дослідження з іноземної філології: збірник наукових праць*. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2020. Вип. XVIII. С. 216–225.
2. Дворницька Н. І. Етимологічний аспект історії слов'янських мов: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Апостроф, 2021. 160 с.

3. Мельничук О. С., Білодід І. К., Коломієць В. Т., Ткаченко О. Б. Етимологічний словник української мови. Київ: Наукова думка, 1982. Т. 5. 538 с.
4. Мельничук О. С., Білодід І. К., Коломієць В. Т., Ткаченко О. Б. Етимологічний словник української мови. Київ: Наукова думка, 1982. Т. 6. 632 с.
5. Огієнко І. Біблія або Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту. Об'єднане біблійне товариство, 1962. 1569 с.
6. Ткачук Б. Етимологічні особливості сучасних досліджень філософії пам'яті *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки*. 2019. Вип. 23. С. 101–107.
7. Швидка Н. В., Решетняк О. О. Вербалізація концепту гріх у біблійному й мовному дискурсах. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія Філологія. Журналістика*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 32. Ч. I. С. 77–81.
8. Штейнберг О. М. Єврейський і халдейський етимологічний словник до книг Старого заповіту. Вільна, 1878. 292 с.
9. Berneker E. *Slavisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: Winter, 1908. 760 s.
10. Brukner A. *Słownik etymologiczny*. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1957. 806 s.
11. Collins English Dictionary and Thesaurus. *Harper Collins Publishers*. 1991. URL: <http://www.collinsdictionary.com>.
12. Miklosich F. *Etymologisches wörterbuch der slavischen*. Wien: W. Braumüller, 1886. URL: <https://archive.org/details/etymologischesw00mikluoft/etymologischesw00mikluoft/page/n16/mode/1up>.
13. Online Etymology Dictionary. *Douglas Harper*. URL: <http://www.etymonline.com>.
14. Trautmann R. *Baltisch-Slavisches Wörterbuch*. Göttingen, Gm: Vandenhoeck Ruprecht. Creative Media Partners, LLC, 2019. 508 s.
15. Walde A. *Lateinisches Etymologisches Wörterbuch*. 3-e Aufl age, bearb. bei J. B. Hoffmann. Heidelberg, 1938. URL: <https://archive.org/details/walde/page/n7/mode/2up>.

References:

1. Holyk, S. (2020) Etymolohichniy shar kontseptu OLD AGE [Etymological layer of the concept OLD AGE]. *Suchasni doslidzhennia z inozemnoi fi lolohii: zbirnyk naukovykh prats*. Uzhhorod: Uzhhorodskiy natsionalnyi universytet. S. 216–225. (in Ukr.).
2. Dvornytska, N. I. (2021) Etymolohichniy aspekt istorii slovianskykh mov [Etymological aspect of the Slavic languages dictionary]: navchalny posibnyk. Kamianets-Podilskiy: Apostrof. 160 s. (in Ukr.).
3. Melnychuk, O. S., Bilodid, I. K., Kolomiets, V. T. (1982) Etymologichnyi slovnyk ukrainskoi movy. Kyiv: Naukova Dumka. T. 5. 538 s. (in Ukr.).
4. Melnychuk O. S., Bilodid I. K., Kolomiets V. T. (1982) Etymologichnyi slovnyk ukrainskoi movy [Etymological dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv: Naukova Dumka. T. 6. 632 s. (in Ukr.).
5. Ohienko, I. (1962) *Bibliia abo Knyhy Sviatoho Pysma Staroho i Novoho Zapovitu* [Bible or Books of Holy manuscripts of Old and New Testament]. Obiednane bibliine tovarystvo. (in Ukr.).
6. Tkachuk, B. (2019) Etymolohichni osoblyvosti suchasnykh doslidzhen fi losofi i pam'iaty [Etymological features of modern studies of philosophy and memory]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii fi losofski nauky*. Vyp. 23. S. 101–107. (in Ukr.).
7. Shvydka, N. V., Reshetniak, O. O. (2021) Verbalizatsiia kontseptu hrih u bibliynomu I movnomu dyskursah [Verbalization of the concept Sin in Biblical and language discourse]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seria Filolohiia. Zhurnalistyka*. Odessa: Vydavnychiy dim «Helvetyka» T. 32. Ch. I. S. 77–81. (in Ukr.).
8. Shteinberh, O. (1935) *Yevreyskiy i khaldeyskiy etymolohichniy slovnyk do knyht Staroho zapovitu* [Jewish and Chaldean etymological dictionary to the Old Testament book]. Kyiv: Derzh. vyd. Ukrainy. 292 s. (in Ukr.).

9. Berneker, E. (1908) Slavisches etymologisches Wörterbuch [Slavic etymological dictionary]. Heidelberg, Gm: Winter. 760 s. (in Germ.).
10. Brukner, A. (1957) Słownik etymologiczny [Etymological dictionary]. Warszawa: Wiedza Powszechna. 806 s. (in Pol.).
11. Collins English Dictionary and Thesaurus. Harper Collins Publishers, (1991). URL: <http://www.collinsdictionary.com>. (in Eng.).
12. Miklosich, F. (1922) Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen [Etymological dictionary of Slavic language]. [Neudruck]. Leipzig, Gm: Koehlers Antiquarium. (in Germ.).
13. Online Etymology Dictionary. Douglas Harper. URL: <http://www.etymonline.com>.
14. Trautmann, R. (1988) Baltisch-Slavisches Wörterbuch [Baltic-Slavic dictionary]. Göttingen, Gm: Vandenhoeck Ruprecht. Creative Media Partners, LLC, 2019. 508 s. (in Germ.).
15. Walde, A. (1938) Lateinisches Etymologisches Wörterbuch [Latin etymological dictionary]. (in Germ.).

Natalia Dvornitska

ANALYSIS OF THE SEMANTIC TRANSFORMATION OF PHILOSOPHICAL CONCEPTS IN THE ASPECT OF THE SCIENTIFIC WORK OF IVAN OHIIENKO

The article deals with one of the most topical problems of historical linguistics, which concerns the peculiarities of the semantic content transformation of some philosophical concepts, which are active elements of sacred texts. The author of the article emphasizes that this problem was undoubtedly one of the most important in the frames of scientific ideas, research, and intelligence of the talented linguist and Bible translator Ivan Ohiienko. The article emphasizes that concepts in the aspect of cognitive linguistics are created and fixed in the minds of native speakers as the result of processing and transforming mental representations through linguistic phenomenon.

One of the concept interpretations is its perception as a generally accepted one at a certain background level, i.e. in specific mental environment, sphere, context. In this regard, it seems interesting to cover and analyze the problem of semantic transformation of some conceptual notions in consciousness at different background levels, including religious, philosophical in comparison with the modern perception of the average person with his/her laws of morality, spirituality. The author emphasizes that clarification of the problem can be particularly deep and reliable if it is not limited to observation of textual material, certain philosophical concepts and religious-philosophical doctrines, but will be based on and supported by deep linguistic research in comparative historical aspect. Obviously, the solution of such a complex issue involves the study of a large number of dictionaries, textual material and should be supported by etymological analysis in different aspects. With the aim of scientific validate and profanity prevention, an algorithm and the methodology of etymological research must be developed with the main criteria of analysis. They are to take into account the peculiarities of derivation processes, phonetic transformations associated with changes in word structure, word base demotivation, morphological transformations. The main criteria in the article are phonetic, word-formation semantic, chronological. The analysis is based on etymological dictionaries and research. The examples from Latin, Greek, English and other European languages are given in morpheme-derivational comparisons of the analysis. Text illustrations are quotations from sacred texts in Ukrainian translation I. Ohiienko.

Key words: semantic transformation, cognitive linguistics, concepts, comparative historical linguistics, etymological aspect of research, criteria of etymological analysis.

Отримано: 12.09.2025 р.